

FM: Pieaugot ekonomiskajai aktivitātei, nodokļu ieņēmumos labs pieaugums

Publicēts: 28.09.2021.

[Jaunami](#)

[Tautsaimniecības analīze](#)

Šā gada janvārī-augustā konsolidētajā kopbudžetā atbilstoši Valsts kases publicētajiem datiem bija 0,86 miljardu eiro deficīts. Ieņēmumos saņemti 8,20 miljardi eiro, bet izdevumi veidoja 9,06 miljardus eiro. Šogad kopbudžetā deficīta līmenis ir būtiski augstāks nekā pērn astoņos mēnešos, ko noteica nozīmīgais izdevumu kāpums, pamatā izmaksājot atbalstu Covid-19 seku mazināšanai tautsaimniecībā. Kopbudžeta izdevumi šogad janvārī-augustā bija par 1,46 miljardiem eiro jeb 19,1% augstāki nekā pērn attiecīgajā periodā, savukārt ieņēmumi, ekonomikai atkopjoties no pandēmijas ietekmes, palielinājušies par 0,63 miljardiem eiro jeb 8,3%. Izmaksātais atbalsts Covid-19 seku mazināšanai būtiski kāpinājis valsts budžeta izdevumus, tādējādi valsts budžetā audzis deficīta apmērs, sasniedzot 898,3 miljonus eiro, kamēr pašvaldību budžetā bijis 33,6 miljonu eiro pārpalikums.

Ieņēmumu pieaugumu šogad kopbudžetā sekmēja ekonomiskās aktivitātes pieaugums, mīkstinot ieviestos ierobežošanas pasākumus Covid-19 izplatības mazināšanai. Kopbudžetā nodokļu ieņēmumi pārskata periodā veido 6 187,6 miljonus eiro, kas bija par 415,8 miljoniem eiro jeb 7,2% vairāk nekā pērn attiecīgajā periodā. Savukārt vienotā nodokļu konta (VNK) atlikums nesadalītā veidā uzkrājies 275,4 miljonu eiro apmērā, ko pārsvarā veido maksājumi, kam vēl nav iestājušās saistības, līdz ar ko tie uzskatāmi par avansiem un nav atzīstami kā vispārējās valdības budžeta ieņēmumi. Jāatzīmē, ka šis nesadalītais atlikums gada sākumā kopbudžetā ik mēnesi strauji pieauga, taču kopš jūnija situācija ir stabilizējusies un VNK atlikums vairs būtiski nepieaug. Kārtība par VNK ir spēkā kopš šā gada 1. janvāra un Latvijā ieviesta, lai mazinātu administratīvo slogu nodokļu maksātājiem.

Kopumā šogad nodokļu ieņēmumu dinamikā vērojamas ļoti pozitīvas tendences. Ja vēl gada pirmajā ceturksnī nodokļu ieņēmumi atpalika no 2020. gada pirmajā ceturksnī saņemtajiem ieņēmumiem, tad turpmākajos mēnešos tie jau būtiski pārsniedz 2020. gada attiecīgā perioda līmeni. Dati par sadalīto nodokļu ieņēmumu apjomu liecina, ka šā gada otrajā ceturksnī tie bijuši par 18,9% augstāki nekā pērn saņemts otrajā ceturksnī, bet jūlijā-augustā, lai gan pieauguma temps ir bremzējies, tie joprojām par 13,3% pārsniedz attiecīgā perioda ieņēmumu līmeni pērn. Šie dati norāda uz to, ka pēc strauja iekšzemes kopprodukta (IKP) pieauguma šā gada otrajā ceturksnī (+11,1%), nozīmīgs IKP pieaugums sagaidāms arī šā gada trešajā ceturksnī. Jāņem gan vērā, ka nodokļu ieņēmumu apmērus ietekmē ne tikai ekonomiskā aktivitāte, bet arī izmaiņas likumdošanā un citi faktori. Pērn, Covid-19 izplatības sākuma posmā, uzņēmumiem tika sniegts atbalsts nodokļu termiņu pagarinājumu un maksājumu atlikšanas veidā, līdz ar ko daļa aprēķināto maksājumu netika veikta uzreiz, bet gan sadalīta nākotnes saistībās.

Būtiski šogad pieauguši ieņēmumi no pievienotās vērtības nodokļa (PVN), kas bija par 274,2 miljoniem eiro jeb 17,3% augstāki nekā pērn astoņos mēnešos. 2020. gadā Latvijā Covid-19 ietekmē bija vērojams kritums privātā patēriņa apmēros, iedzīvotājiem atliekot patēriņu, bet šogad, ņemot vērā arī piešķirto atbalstu, iedzīvotāju tēriņi strauji auguši. Nozīmīgākais PVN ieņēmumu pieaugums bijis mazumtirdzniecības un vairumtirdzniecības nozarēs. Savukārt izmitināšanas un ēdināšanas pakalpojumu nozare turpina pārvarēt grūtības un PVN ieņēmumi bijuši zem 2020. gada līmeņa, vēl vairāk atpaliekot no 2019. gada astoņu mēnešu līmeņa. Pērn, Covid-19 pirmā viļņa laikā PVN ieņēmumi būtiski samazinājās, tādēļ šogad, sākot ar aprīli-maiju, pieaugums bijis īpaši straujš, piemēram, šā gada maijā PVN ieņēmumi 2020. gada maija līmeni pārsniedza pat par 45% un augustā PVN ieņēmumi 2020. gada līmeni pārsniedza par 11,8%. Zīmīgi, ka astoņos mēnešos saņemto PVN ieņēmumu apmērs ne tikai ievērojami pārsniedza 2020. gada līmeni, bet bija pat par 10,4% augstāks salīdzinājumā ar 2019. gada attiecīgā perioda ieņēmumiem, kad ekonomikā nekādi ierobežojumi nebija.

Nodokļu ieņēmumu pieaugumu kopbudžetā nodrošina arī augstāki uzņēmumu ienākuma nodokļa (UIN), valsts sociālās apdrošināšanas iemaksu (VSAOI) un akcīzes nodokļa ieņēmumi. UIN ieņēmumi bijuši par 77,6 miljoniem eiro jeb 53,3% augstāki nekā pērn janvārī-augustā, ko lielā mērā noteica arī zemā ieņēmumu bāze pērn pēc UIN reformas. VID dati liecina, ka lielākais UIN ieņēmumu pieaugums bijis datoru, elektronisko un optisko iekārtu ražošanā. VSAOI kopbudžetā palielinājušās par 71,7 miljoniem eiro jeb 3,9%, neskatoties uz VSAOI likmes samazināšanu par vienu procentpunktu. Atbilstoši Centrālās statistikas pārvaldes

datiem šogad vērojams straujš vidējās darba samaksas kāpums, šā gada otrajā ceturksnī pieaugot par 10,2% pret 2020. gada attiecīgo periodu. Lielākais VSAOI pieaugums šogad vērojams veselības aizsardzības nozarē, kā arī informācijas un komunikācijas pakalpojumu nozarē, apstrādes rūpniecībā. Ieņēmumi no akcīzes nodokļa pārskata periodā palielinājās par 34 miljoniem eiro jeb 4,9%, kas saistīts ar lielākiem ieņēmumiem no naftas produktiem un tabakas izstrādājumiem. Ieņēmumu pieaugumu no tabakas izstrādājumiem nodrošināja arī akcīzes likmju celšana visiem tabakas izstrādājumu veidiem, kamēr naftas produktiem pamatā palielinājies patēriņš.

Zemākā apmērā nekā pērn saņemti iedzīvotāju ienākuma nodokļa (IIN) ieņēmumi. Tie sarukuši par 53,5 miljoniem eiro jeb 4,6%. Atbilstoši Valsts kases datiem IIN atmaksas šogad janvārī-augustā veiktas par 39,3 miljoniem eiro lielākā apmērā nekā pērn, iedzīvotājiem aktīvi iesniedzot ikgadējās deklarācijas un pieprasot nodokļu pārmaksas atmaksāšanu. Tāpat šogad turpinājusies neapliekamā minimuma palielināšana pensionāriem, kā arī celts maksimālais sliekšnis, līdz kuram nodarbinātajiem var piemērot neapliekamo minimumu, kas mazina ar IIN apliekamo ienākumu apmēru.

Saņemto nodokļu ieņēmumu apmērs kopbudžetā pārsniedzis budžetā plānoto. Nodokļu ieņēmumu plāns astoņiem mēnešiem kopbudžetā ir izpildīts par 102,7% un virsplāna ieņēmumi veido 163 miljonus eiro. Plāna pārpildi pamatā nodrošina augstāki PVN, VSAOI un UIN ieņēmumi, ņemot vērā straujāku ekonomikas atkopšanos nekā iepriekš plānots. Plāna pārpilde galvenokārt izveidojusies pēdējos divos mēnešos, jo jūlijā kopbudžeta nodokļu ieņēmumu plāns tika pārsniegts par 10,2% un augustā par 11,3%. Savukārt nenodokļu ieņēmumu plāns valsts pamatbudžetā ir pārsniegts pat par 29,3% jeb 106,9 miljoniem eiro. Augstāku nekā plānots ieņēmumu līmeni noteica valsts kapitālsabiedrību maksājumi par dividendēm, tāpat arī iepriekš neplānoti Valsts kases eiroobligāciju papildu emisijas prēmijas ieņēmumi un ieņēmumi no konfiscētajiem noziedzīgi iegūtajiem līdzekļiem.

Nenodokļu ieņēmumos kopbudžetā saņemti 577,8 miljoni eiro, kas bija par 65,6 miljoniem eiro jeb 12,8% vairāk nekā pērn astoņos mēnešos. Turpretī ieņēmumi no ārvalstu finanšu palīdzības veido 910,3 miljonus eiro, kas bija par 134,4 miljoniem eiro jeb 12,9% zemāki nekā pērn kopbudžetā. Tas skaidrojams ar atmaksu sarukumu no Eiropas Komisijas līdz ar zemāku izdevumu līmeni Eiropas Savienības fondu projektu īstenošanai pērn un šā gada pirmajā pusē.

Kopbudžetā izdevumu pieaugumu nosaka valdības apstiprinātā atbalsta Covid-19 seku mazināšanai izmaksa. Atbilstoši Finanšu ministrijas apkopotajai informācijai (tostarp par nodokļu termiņu pagarinājumiem, pašvaldību aizņēmumu limitu izmantošanu, finanšu institūcijas ALTUM programmu darbību, u.c.) šogad apstiprinātā atbalsta apjoms līdz 21. septembrim ir 3,3 miljardi eiro jeb 10,5% no IKP, ar novērtēto ietekmi uz vispārējās valdības budžeta deficītu 2,1 miljarda eiro jeb 6,8% no IKP apmērā. Atbilstoši Valsts kases datiem līdz augusta beigām atbalsta izdevumi kopbudžetā bija virs 1,4 miljardiem eiro, kas ir par aptuveni 1,1 miljardu eiro vairāk salīdzinājumā ar pērn attiecīgajā periodā veiktajām izmaksām. Lielākās izmaksas saistītas ar atbalstu šā gada pirmajā pusē iedzīvotājiem un komersantiem, 500,9 miljonus eiro izmaksājot uzņēmumiem grantu veidā apgrozāmo līdzekļu finansēšanai, 135,9 miljoni eiro dīkstāves pabalstiem un 21 miljons eiro algu subsīdijām. Tāpat 187,8 miljoni eiro izmaksāti ģimenēm ar bērniem 500 eiro pabalstu veidā un 109,9 miljoni eiro senioriem un personām ar invaliditāti 200 eiro pabalstu veidā. Pēdējo nedēļu laikā Covid-19 atbalsta izmaksu intensitāte ir būtiski bremzējusies, jo ar 30. jūniju tika pārtraukta vairāku tiešo atbalsta programmu iedzīvotājiem un komersantiem darbība, savukārt izmaksas joprojām turpinās veselības nozares Covid-19 vajadzību finansēšanai, autoceļu atjaunošanai, zemkopības, kultūras, kā arī citām nozarēm, kam tika piešķirts finansējums no budžeta programmas "Līdzekļi neparedzētiem gadījumiem".

Lielākais izdevumu pieaugums kopbudžetā vērojams sociāla rakstura izdevumos. Pensiju izdevumi palielinājušies par 130,1 miljonu eiro jeb 8,5% un veidoja 1 667,9 miljonus eiro. To palielinājumu noteica pensiju indeksācija pērn oktobrī. Savukārt pārējo pabalstu izdevumi kāpuši par 960,7 miljoniem eiro jeb 113,9%, veidojot 1 804 miljonus eiro. To pieaugums saistīts ar valdības apstiprinātā atbalsta Covid-19 seku mazināšanai izmaksu.

Tāpat kopbudžetā ievērojami pieaudzis finansējums veselības nozarei, kas saistāms ar atlidzības celšanu mediķiem un citām ārstniecības personām. Kopbudžeta kopējie izdevumi atlidzībai pārskata periodā veikti par 150,3 miljoniem eiro jeb 8,7% lielākā apmērā nekā pērn un veido 1 869,8 miljonus eiro. Atlīdzības izdevumi pieauguši veselības resorā, tāpat arī iekšlietu nozarē nodarbinātajiem un pašvaldībās. Līdzīgā tempā pieaugušas subsīdijas un dotācijas, kuru pieaugums tāpat saistīts ar augstākiem izdevumiem veselības nozarei. Tās veiktas 1 745,1 miljona eiro apmērā, kas bija par 134,6 miljoniem eiro jeb 8,4% vairāk nekā pērn.

Valsts speciālajā budžetā astoņos mēnešos izdevumi bijuši par 164 miljoniem eiro jeb 8,4% augstāki nekā pērn astoņos mēnešos, savukārt ieņēmumi pieauguši par 137,5 miljoniem eiro jeb 6,9%, līdz ar ko pārpalikuma apmērs valsts speciālajā budžetā bija 1,4 miljoni eiro, kas ir par 26,5 miljoniem eiro zemāks nekā pērn attiecīgajā periodā. Augustā valsts speciālā budžeta ieņēmumi kāpuši par 15,2% pret 2020. gadu, augstu pieauguma tempu nodrošinot jau piekto mēnesi pēc kārtas. Vienlaikus joprojām augstā līmeni saglabājas arī izdevumu pieaugums, īpaši strauji pieaugot izdevumiem slimības pabalstiem. Esošajā situācijā, kad valstī notiek Covid-19 infekcijas izplatība, izdevumi slimības pabalstiem veikti par 46,6 miljoniem eiro jeb 29% lielākā apmērā nekā pērn astoņos mēnešos. Atbilstoši Valsts sociālās apdrošināšanas aģentūras (VSAA) datiem izdevumu pieaugums skaidrojams ar pieaugošu pabalstu saņēmēju skaitu, palielinoties vidēji no 36,6 tūkstošiem mēnesī pagājušajā gadā līdz 47,7 tūkstošiem mēnesī šogad, tādējādi pieaugot par 30,2%. Turpretī bezdarbnieku skaits valstī samazinās un ir zemāks nekā sākotnēji plānots. Līdz ar to izdevumi bezdarbnieka pabalstiem janvārī-augustā bija par 23,1 miljonu eiro jeb 21,7% zemāki nekā pērn. Pieaugot ekonomiskai aktivitātei un pateicoties valsts atbalstam Covid-19 krīzē, samazinās bezdarbnieku pabalstu saņēmēju skaits, tāpat samazinājies arī pabalstu vidējais apmērs. VSAA dati uzrāda 23% samazinājumu pabalsta saņēmēju skaitā, no 43,2 tūkstošiem mēnesī pērn uz 33,3 tūkstošiem mēnesī šogad, bet pabalsta vidējais apmērs attiecīgi samazinājies no 355 eiro mēnesī līdz 309 eiro jeb par 12,8%. Pabalsta vidējā apmēra samazinājums skaidrojams ar izmaiņām likumdošanā, kad bezdarbnieka pabalsta izmaksas ilgums tika saīsināts no deviņiem uz astoņiem mēnešiem.

Pašvaldību budžetā šā gada astoņos mēnešos ieņēmumu apmērs pārsniedz izdevumus, veidojot 33,6 miljonu eiro pārpalikumu. Tomēr pašvaldību budžetā šogad ieņēmumi nerasniedz pērnā gada līmeni un astoņos mēnešos bijuši par 13,2 miljoniem eiro jeb 0,7% zemāki nekā pērn, veidojot 1 842,9 miljonus eiro. Līdz ar IIN ieņēmumu samazinājumu kopējais nodokļu ieņēmumu apmērs pašvaldībās samazinājās par 55,1 miljonu eiro jeb 5%. Savukārt nenodokļu ieņēmumi pašvaldību budžetā palielinājušies par 21,8 miljoniem eiro jeb 50,5%, kas skaidrojams ar ieņēmumu kāpumu no nekustamo īpašumu un zemes pārdošanas par 13,7 miljoniem eiro, kā arī ieņēmumiem no dividendēm, kas saņemti par 6,1 miljonu eiro vairāk nekā pērn astoņos mēnešos. Transfertu ieņēmumi pašvaldību budžetā palielinājās par 22,6 miljoniem eiro jeb 3,6%, galvenokārt no valsts budžeta, kompensējot pašvaldībām nesaņemtos ieņēmumus ar IIN neapliekamo ienākumu palielināšanas ietekmē un palielinoties transfertiem pedagogu algu izmaksai.

Pašvaldību budžeta izdevumi astoņos mēnešos bija 1 809,3 miljoni eiro un palielinājās par 62,9 miljoniem eiro jeb 3,6%, ko galvenokārt nosaka pieaugums atlīdzības izdevumos. Atlīdzības līmeņa celšana pašvaldību izglītības iestāžu pedagogiem un citiem pašvaldību iestāžu nodarbinātajiem noteica izdevumu palielināšanos par 71,8 miljoniem eiro jeb 8,9%, salīdzinot ar iepriekšējo gadu. Samaksa par papildu darbu pašvaldībās augusi par 8,4 miljoniem eiro jeb 59,1%. Izdevumi subsīdijām un dotācijām šā gada astoņos mēnešos samazinājušies par 13,4 miljoniem eiro jeb 8,5%, kas pamatā skaidrojams ar zemākiem izdevumiem subsīdijām komersantiem sabiedriskā transporta pakalpojumu nodrošināšanai (par pasažieru regulārajiem pārvadājumiem) Rīgas pašvaldībā.

<https://www.fm.gov.lv/lv/jaunums/fm-pieaugot-ekonomiskajai-aktivitatei-nodoklu-ienemumos-labs-pieaugums>